

13.00.00
13.00.01
13.00.02
13.00.03
13.00.04
13.00.05

13.00.06
13.00.07
13.00.08
13.00.09
07.00.00
19.00.00

01.00.00
02.00.00
03.00.00
09.00.00
10.00.00
11.00.00

№5/2025

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogik, psixometodologik va tabiiy fanlarga
ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 596 sahifa,
14-may, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Qirg'izboyev Abdug'affor Karimjonovich – Tarix fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Umarova H.O' – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Somurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'icha falsafa doktori (PhD)
Panjyiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Toshkent davlat texnika universiteti, G. V. Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti Toshkent temir yo'l muhandislari instituti.

EDITOR-IN-CHIEF:

Qirg'izboyev Abdug'affor Karimjonovich – Doctor of Historical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Umarova H.O'. – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Woogyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali Oliy attestatsiya komissiyasining 26-08-2024 yildagi №11-05-4381/01-Kengash tavsiyasiga ko’ra, pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning tadqiqot ishlari yuzasidan dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro’yxatiga kiritilgan.

Asos: OAK Pedagogik texnologiyalar va psixologik tadqiqotlar bo’yicha ekspert kengashi tavsiyasi (29-10-2024-y.; №10); OAK Tartib-qoida komissiyasi qarori (30-10-2024-y., №10/24); OAK Rayosatining qarori (31-10-2024-y., №363/5).

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.06.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan №C-5669245
reyestr raqami tartibi bo’yicha
ro’yxatdan o’tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310

MUNDARIJA

Nutq o'qitirish mashg'ulotlarida maqol va rivoyatlardan foydalanish texnologiyasi	12
<i>Azimova Nodira Xikmatovna</i>	
Matematikada o'tkaziladigan sinfdan tashqari viktorina, matematik ertalik va matematik musobaqalarni tashkil etish.....	15
<i>Azizova Dilnoz Yo'ldashevna</i>	
Adabiy ta'limda fanlararo integratsiyani rivojlantirishda didaktik o'yinlarning o'rni	19
<i>Hasanova Bahora Isa qizi</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darsliklaridagi kognitiv-pragmatik mashqlar turlari va mazmuni.....	22
<i>Jahonova Nargiza Yunus qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida kimyo fanidan uyga vazifalarni tashkil etishda QUIZ testlardan foydalanish	28
<i>Jamolova Nodirabegim Jobir qizi</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning tadqiqotchilik faoliyatini tashkil etishning dolzarbligi	32
<i>Mazgarova Durdona Shuxrat qizi, Mirzakamolova Komola Xojiakbar qizi</i>	
Understanding and Using Articles in English: A Practical Approach.....	35
<i>Mustafoyeva Nigina Shuhrat kizi</i>	
Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslari.....	40
<i>Nosirova Dilfuza</i>	
Ona tili va o'qish savodxonligi fanining boshlang'ich ta'limdagi o'rni va ahamiyati	45
<i>Otamurodova Mahfirat Husan qizi</i>	
O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasidagi qaror va qonunlari asosida maktabgacha yoshdagi bolalarda tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishga zamonaviy yondashuv	49
<i>Imamova Nilufar Zabiyyulla qizi, Po'latova Mahfuza To'liqin qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarlarining kasbiy etikasi va madaniy salohiyatini shakllantirish omillari...52	
<i>Qodirova Fotima Rashidovna</i>	
Boshlang'ich ta'limda tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishda xorijiy tajribalarining qiyosiy tahlili55	
<i>Shokirova Madinabonu Shomurod qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitishda mental arifmetikaning o'rni.....59	
<i>Sulaymonova Nigora Olimjon qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda ta'lim samaradorligini oshirishda xorijiy tajribalardan foydalanish mexanizmlari (Singapur ta'lim tizimi misolida).....63	
<i>Taniqulova O'g'lioy Fahriddin qizi</i>	
SWOT texnologiyasi asosida talabalarning tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish modeli.....66	
<i>Abdusalomova Saidabonu Ziyovuddin qizi</i>	
Механизмы формирования характера трудолюбия в младшем школьном возрасте	69
<i>Зияев Амаль Толибович</i>	
Современные методы обучения иностранному языку в начальных классах	72
<i>Косимова Шахризода Бахромжон кизи, Рузметова Хилола Абдушариповна</i>	
Ислам в духовных исканиях Льва Толстого: уважение великого писателя к религии и пророку	75
<i>Мамасодикова Махзуна Жалол кизи</i>	
Проблемы и особенности перевода с узбекского языка на русский: анализ ошибок и пути решения	78
<i>Холмуродова Дилдора Хусниддиновна</i>	
Развитие русского языка в современном мире	80
<i>Чернова Татьяна Алексеевна, Темиров Руслан Расул угли, Хасанов Сайхунбек Килич угли</i>	
Ona tili ta'limida muqobil javobli testlardan foydalanishning afzalliklari.....	83
<i>Komilova Lola Nasillovna</i>	
Maxsus pedagogikani o'qitishda klinik, tarixiy, psixologik, didaktik materiallarni integrativ o'qitish metodlari	91
<i>Djavlanova Nodira Xamza qizi</i>	

Professional ta'lim muassasalari o'quvchilarining loyihalash kompetentligini shakllantirish	94
<i>Xidirova Dildora Zayniddinovna</i>	
Formation of Cultural Tolerance in Preschool Children Through Foreign Language Learning Using Digital Educational Resources	98
<i>Dadakhanova Mohlaroyim Muratvayevna</i>	
Ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlash va qo'llab-quvvatlashning samarali usullarini o'rganish	106
<i>Ataullayev Fazliddin Fahriddin o'g'li</i>	
O'quv jarayonida sun'iy intellekt tizimlaridan foydalanishning ta'limiy aspektlari tahlili	110
<i>Zubayda Barnoyeva</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida funksional savodxonlikni shakllantirishning nazariy va metodik manbalari.....	116
<i>Mirxalilova Nargiza Akbarovna, Usmanova Mashkura Mirzoroximovna, Xunarova Lobar Akbaraliyevna</i>	
Butun dunyoda nogiron bolalarga nisbatan munosabat: stereotiplar va ularni yengish	120
<i>Axmadova Shahloxon Voxid qizi</i>	
Ijtimoiy va pedagogik riabilitatsiyon deviant xulqi bo'lgan o'smirlar.....	124
<i>Abduvaliyeva Mashhura Abduvohid qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida mehnat munosabatlarini tartibga solishda sog'lom ish muhitini yaratish.....	127
<i>Qosimova Shaxnoza Nuriddinovna</i>	
Maktab o'quvchilarida chet tili bo'yicha strategik kompetensiyani shakllantirish: psixologik asoslar	131
<i>Akmalxonova Nodira</i>	
Chet tillarini o'zlashtirishning psixologik asoslari: A. A. Leontyev qarashlarining tahlili	137
<i>B. O. Toshboyeva</i>	
O'quvchilarni tabiiy-ilmiy savodxonligini shakllantirish asosida tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning xususiyatlari mazmuni	143
<i>Ro'zimatov Jamshid Alisher o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinf "tarbiya" darslarida o'quvchilarning tanqidiy tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan mavzularning mazmun-mohiyati	148
<i>Xoliqulova Moxichehra Nodir qizi</i>	
Развитие деонтологической компетентности будущих учителей предмета "воспитания"	152
<i>Бахобов Анвар Абдусаттор угли</i>	
Obrazli tafakkur – boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini o'stiruvchi vosita	155
<i>Turg'unova Xumora Xusniddin qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda janriy xususiyatlariga ko'ra ifodali o'qish ko'nikmasining yo'nalishlari	158
<i>Tirkasheva Xumora Nurali qizi</i>	
Sharof Boshbekovning "Temir xotin" dramasida dramatik diskursning semantik va sintaktik qurilishi	162
<i>Mavlanova Xafiza Gulmurodovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning teleko'rsatuvlar vositasida nutq madaniyatini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	166
<i>Abduvosiyeva Mahmuda Xamidullo qizi</i>	
"O'z-o'zini rivojlantirish", "amaliyot" hamda "pedagogik amaliyot" tushunchalarining ijtimoiy-falsafiy, pedagogik talqini	169
<i>Adasheva Matluba</i>	
Kursantlarda muzokaraga kirishish ko'nikmalarini shakllantirishda nizoli vaziyatlar strategiyalarining psixologik o'rni	173
<i>Azamjonova Oyniso Qahramon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari boshqaruvi jarayonida rahbar kompetensiyalarini rivojlantirishning zamonaviy metodik yondashuvlari.....	178
<i>Berdiyeva Dilafruz Shuxratovna</i>	
Boshlang'ich ta'lim o'quv-tarbiya jarayonida mashq daftarining o'rni va ahamiyati	182
<i>Bo'ronova Maftuna Valijon qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida kitobxonlik madaniyatini takomillashtirishning nazariy asoslari	186
<i>Burxonov Bahodir Baxtiyorxodjaevich</i>	
Yoshlar orasida emotsional intellektni rivojlantirishning psixologik asoslari	191
<i>Darvishxojayev Xasan Abdulxakimovich</i>	
Boshlang'ich sinf tabiiy fanlar darslarida virtual ta'lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari	195
<i>Djurayeva Nargis Narkulovna</i>	

Ingliz tilida talaffuzni o'rgatishda samarali zamonaviy kompyuter dasturlari	198
Ernazarova Shahnoza Ergash qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tarbiyaning ahamiyati va ma'naviyatga ta'siri	202
Fayziyeva Dilfuza Tohir qizi	
The Importance of Modern Technologies For Improving Speech Skills of Primary Students.....	206
I. A. Komolova	
Bo'lajak pedagoglarning ta'lim jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishining o'ziga xos imkoniyatlari.....	209
Inadullayeva Sevara Qahramonovna	
O'quvchilarning jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiruvchi metodlar	212
Jumanova Shaxnoza Baxromjanovna	
Ulug'bek Hamdamning "Isyon va itoat" romanida obrazlar hayotiga konfliktning ta'siri.....	215
Karimova Mahliyoixon Mahkamjon qizi	
Sharq mutafakkirlari qarashlarida harbiy xizmatchilarda psixik o'zini o'zi boshqarish muammolarining metodologik tahlili	219
Kiyomxujaeva Madina Rustambek qizi	
Xorijiy tillarni o'qitishda milliy va xalqaro tajribalarni solishtirish	224
Jumaboyeva Malika, Eshpolatova Nozima, Ne'matova Shahzoda, Razzakova Nodira	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida markazlar faoliyatini rivojlantirishda tarbiyachining nutqiy madaniyati	227
Nazarova Zulayxo Turabovna, Oydinova Baxriniso Burxon qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni faoliyatlar orqali ma'naviy-ma'rifiy qiyofasini shakllantirishda tarbiyachining vazifalari	231
Niyozova Maftuna Normaxmat qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarni raqamli ta'lim muhitida "Smart-Learning" texnologiyalarini samarali qo'llashga tayyorlash metodikasi (umumiy pedagogika misolida)	234
Nurullayeva Ugulxon Ergashboyevna	
O'qish savodxonligini rivojlantirishning zamonaviy didaktik yondashuvlari	237
Oripova Dilnozaxon Abduvosi qizi, Azimova Ziyoda Ergashevna	
Adabiy ta'limda o'quvchilarning refleksiv ko'nikmalarini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	241
Qodirova Dilnoza Alisher qizi	
"Yorug'lik dispersiyasi va uni hosil bo'lishi" mavzusini eksperimental yo'l bilan tushuntirish metodikasi.....	245
Rashidova Vazira Baxodir qizi	
Oliy ta'lim muassasalari talabalarini akademik mobillik asosida o'qitish tizimini takomillashtirish muammolari va ularning yechimlari	248
Ruziyeva Shoxida Fatilloevna	
Literature is A Reflection of the Soul and Culture of Humanity.....	254
Sayidova Sayyora Yorikulovna	
Linguistic Devices in Detective Terminology of "The Purloined Letter" by Edgar Allan Poe	257
Shokirova Markhabo	
Maktab direktorlarining psixologik bilimlarini rivojlantirishning ahamiyati va yo'nalishlari.....	260
Talabayev Utkirjon Rosuljonovich	
Bo'lajak harbiy xizmatchilarda empatiya orqali kasbiy moslashuvchanlikni oshirishning ijtimoiy-psixologik asoslari	263
Toshmatov Rustamjon Muydinjon o'g'li	
Tanqidiy tafakkurni shakllantirishning pedagogik va psixologik nazariyasi bo'yicha xorijiy va mahalliy tadqiqotlar tahlili	266
Xudoyorova Gavhar Baxtiyor qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash mazmuni va amaliy ahamiyati	271
Yakubova Zilola Zikirovna	
Zulfiya she'riyatida vafodor ayol timsoli	274
Yusupova Muqaddam Mahmutjonovna	
Yangi davr – yangi dars: ta'limdagi zamonaviy metodlar.....	278
Jumoniyo'zov Nurbek Xudoyorovich	
Взаимное сотрудничество Республики Узбекистан и Республики Азербайджан в формировании современной системы международных отношений	280
Исломов Абдулазиз Латиф угли	

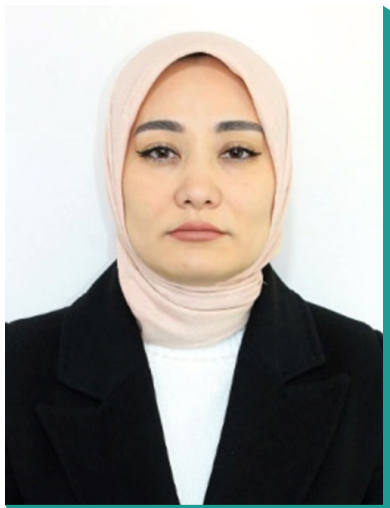
Qo'l mehnati orqali talabalarda mas'uliyat va intizom tuyg'usini rivojlantirish.....	284
<i>Abdullajonova Dildoraxon Rustamjonovna</i>	
Innovatsion ta'lim muhiti sharoitida o'qituvchining akmeologik pozitsiyasini shakllantirish	288
<i>Aralova Dilafruz Dushaboy qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida fanlararo aloqadorlikning ahamiyati.....	292
<i>Madraximov Shuxratjon Shukurovich, Madraximova Maxfuza Axmedovna</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida adabiyot fanini o'qitishda zamonaviy texnologiyalar integratsiyasi	295
<i>Madraximova Maxfuza Axmedovna, Madraximov Shuxratjon Shukurovich</i>	
Yosh o'qituvchilar va ongsostining ta'limdagi ahamiyati	299
<i>Mutabar Kasimkhodjayeva</i>	
A Stylistic Comparison of Ethical and Moral Proverbs in English and Uzbek.....	303
<i>Parvina Mukhtashamova</i>	
Talabalarning ijodiy faoliyatini rivojlantirishda podkast texnologiyalaridan foydalanish	306
<i>Yuldashev Abdurauf Ro'zmatjonovich</i>	
Informatika o'qitishda grafik organayzerlardan foydalanish.....	308
<i>Zohidova Mahfuza Habibovna</i>	
Характеристика деловой переписки на русском языке	311
<i>Бобоназаров Хуршид Ишпулатович</i>	
Vatanparvarlik hissini yoshlarda takomillashtirish masalasining mahalliy psixologlar tomonidan talqini	315
<i>Kulaxmetov Abdusattor Baxriddinovich</i>	
Методика преподавания фразеологизмов в старших классах	319
<i>Мамадаминова Жамила Турабоевна</i>	
Особенности учебного кластера как среды для развития речевых навыков	323
<i>Мамаджанова Карина Абдукаримовна</i>	
Maktabgacha ta'limda hr boshqaruvi: rivojlangan mamlakatlar tajribasi va O'zbekiston sharoitida tatbiq etish yo'llari.....	327
<i>Alovdinova Iroda Botir qizi</i>	
"Kognitiv faollik" tushunchasi va uning pedagogik-psixologik aspektlari	330
<i>Ismoilova Nozimaxon</i>	
The Significance of Media Competence in Enhancing Speaking Skills Among B2 and C1 Level Learners	335
<i>Vazira Bafayeva Muxiddinovna</i>	
Zamonaviy ta'lim jarayonida 21-asr ko'nikmalarini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari	338
<i>Raximdinova Gulbodom Ibrohimjon qizi</i>	
Kasbiy refleksiya asosida bo'lajak o'qituvchilarning transversal kompetensiyalarini rivojlantirishda maxsus va interfaol metodlardan foydalanish	344
<i>Askarova Barchinoy Abdurahimovna</i>	
Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining grafik kompetentligini transformatsion yondashuv asosida rivojlantirishning samarali shakllari va interfaol metodlardan foydalanish	347
<i>Butayeva Gulmira Boxodirjonovna</i>	
Ota-ona qaramog'isiz qolgan bolalarni tutingan oilalarga moslashtirishning pedagogik mexanizmlari	350
<i>D. Q. Rahimova</i>	
Emotsional intellektni rivojlantirishda zamonaviy ta'lim metodlarining o'rni.....	353
<i>Jamalova Kamola Shahobiddinovna</i>	
Tadqiqot samaradorligini pasaytiruvchi metodik xatolarni korrektsiya qilish usullari	358
<i>Mamasidiqova Odina Islomjon qizi</i>	
Ona tilini o'rgatishda didaktik material tanlash metodikasi	362
<i>Mamatova Gulshan Amankulovna</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili va o'qish savodxonligi darslarida to'rt blokli model (tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, muloqot va hamkorlik) ning qo'llanilishi	365
<i>Mirzoyeva Maftuna Husnitdinovna</i>	
Spekulyativ dizayn metodi asosida talabalarda kelajak ssenariylarini yaratish texnologiyasi	368
<i>Nishonov Nodir Alimjanovich</i>	
Filologiya yo'nalishi talabalari ta'lim jarayonida ilmiy dunyoqarashni shakllantirishda hamkorlik pedagogikasining ahamiyati.....	372
<i>Nishonova Aziza Mirzaxmadovna</i>	

6–7 yoshli bolalarning kognitiv ko'nikmalarini raqamli ta'lim vositalari asosida shakllantirish metodikasini takomillashtirish	375
Nuritdinova Shaxnoza Kamoliddin qizi	
Ona tili darslarida o'quvchilarda sintaktik tushunchalarni shakllantirishning innovatsion metodikasini takomillashtirish	377
O'rozboyeva Dilnoza Alimboy qizi	
O'quvchilar bilan olib boriladigan sport ishlarining pedagogik asoslari	380
Oromova Laylo Ilhomovna	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini dasturlash tillari orqali rivojlantirish yo'llari ..	384
Raxmatov Mirzo Mukimovich	
Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini tayyorlashda dizaynerlik qobiliyatlarini takomillashtirishda mahorat darslari (master klass)ni tashkil qilish	389
Satvoldiyeva Malaxatxon A'zamjanovna	
Shaxs kasbiy taraqqiyoti va amaliy faoliyat rivojlanishining omillari	394
Toshmurodov Muxriddin Suvon o'g'li	
Bo'lajak jismoniy madaniyat o'qituvchisining kasbiy kompetentligini shakllantirish mexanizmlari	398
Yuldasheva Nargiza Egamberdiyevna	
Talabalarda kasbiy yozma nutq kompetensiyasini takomillashtirish metodikasi	401
Alimov Farhod Sharabidinovich	
Boshlang'ich ta'limda buyuk allomlarimiz merosini integratsiya asosida o'qitish usullari	405
Mamatkarimova Sevara Alim qizi	
Bo'lajak biologiya o'qituvchilari inklyuziv kompetentligini rivojlantirish ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida	410
Raximov Atanazar Karimovich, Yuldashova Iroda Dilshodovna	
15-16 yoshli voleybolchilardan iborat nazorat va tajriba guruhlarida sakrash chidamkorligining pedagogik tajriba davridagi rivojlanish ko'rsatkichlarini shakllanish dinamikasi	413
Sulaymonov Jaxongir Solijonovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik kompetensiyalarni rivojlantirishning metod va vositalari	417
Xudoyberdiyeva Sayyora Abdumumin qizi, Buzrukov. T. O.	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirishda o'qitishning tashkiliy-pedagogik shartlari	421
Rahmonova Zulayho Abdumalikovna, Buzrukov T. O.	
Pedagogik oliy ta'lim talablarida kasbiy pedagogik imijni rivojlantirishning ijtimoiy pedagogik zaruriyati	425
Mo'ydinova Shoxsanam Doniyorbek qizi	
The Role of English as a Tool for Cultural Diplomacy in Post-Soviet Uzbekistan	428
Fariza Umarova Yorqin kizi, Iroda Roziqova Alsharifiddin kizi	
Ijodiy tafakkur shakllanishida lug'atlarning o'rni va ahamiyati	434
Tursunova Ozoda Faxriddinovna	
Malakali bokschi larni texnik-taktik tayyorlashda bosqichma-bosqich yondashuv	437
Meliqo'ziyev Mavlonjon Ro'zmatjon o'g'li, Meliqo'ziyev Bektemirjon Ro'zmatjon o'g'li	
Possibilities of Physical Education Means in the Formation of Volitional Qualities in Schoolchildren	443
Z. Nazarov	
Bo'lajak pedagoglarning ilmiy-tadqiqotchilik kompetensiyasini shakllantirish ijtimoiy pedagogik zarurat sifatida	447
Abdullayeva Nasiba Abdusolomovna	
Rus tili darslarida kommunikativ yondashuvlar	451
Adilova Soliyaxon	
Boshlang'ich ta'limda interfaol metodlardan foydalanish	455
Atayeva Baxrinisa Abduvaxidovna	
Talabalarda kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishni boshqarish asosida ta'lim xizmatlarini takomillashtirish	458
Abdullayeva Aziza	
Tabiiy fanlarni o'rganishda boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish uchun interfaol usullar va zamonaviy texnologiyalar	461
Dehqonboyev Muhammad To'liqin o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ta'lim mazmunini loyihalashga tayyorgarligining pedagogik psixologik xususiyatlari	465
Haydarqulova Mahliyo Zafarovna	

Zamonaviy yondashuv asosida talabalarda ekologik ta'lim-tarbiya berishning samarali yo'llari	469
Sh.S.Shodmonova, Hotamov Tolibjon Narzulloyevich	
Maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilari nutqini o'stirishda xalq og'zaki ijodidan foydalanish metodikasini takomillashtirish.....	472
Imomova Muazzam Rafiqjon qizi	
Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning natijalarini baholash.....	476
Ismatova Ozoda Parda qizi	
Bolalar ijtimoiylashuvining psixologik masalalari	482
Jo'Imurodov Oybek Asliddin o'g'li	
Ijodiy qobiliyatlarni shakllantirishda didaktik vositalarning o'rni	485
Karimova Nilufar Raimjonovna	
Nogironligi bo'lgan shaxslar bilan ijtimoiy ish olib borishda muammo va yechimlar.....	488
Komilova Mohiniso Jobir qizi	
Kimyo o'qituvchisi kasbiy kompetentligini aniqlashning ustuvor pedagogik vazifalari	491
Mamajonov Shuhratjon Asqarovich, Odilxo'jazoda Nigoraxon Baxtiyorxo'ja qizi	
Ma'naviy taraqqiyot sharq allomalar merosida	495
Mirsagatova Nargiza Sayfullayevna	
Abduqodir Shakuriyning yangi usul maktablari va o'qitish metodikasi	499
Muxtorqulova Rushona Zohidjon qizi, Salomova Ra'no Vassiyevna	
Raqamli ta'lim resurslaridan foydalanishning o'quvchilarning kognitiv rivojlanishiga ta'siri.....	505
Lapasova Zebiniso Xidirovna	
Fransuz tili mashg'ulotlarida madaniyatlararo muloqotga o'rgatishning kommunikativ texnologiyalari	509
Muzaffarova Nodira Mardonovna	
O'quvchilarni ijtimoiy-madaniy kompetensiyalarini shakllantirish omillari	514
Norbo'tayev Farhod Maxsidin o'g'li	
O'qituvchining kasbiy kompetentligi orqali o'quvchilarda ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirish.....	518
Rajabova Xurshida Hakimovna	
Harbiy xizmatchilarning oilasini harbiy muhitga moslashuvining ijtimoiy-psixologik omillari.....	521
Rejamatova Iroda Ikramshikovna	
Refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish metodik muammo sifatida	526
Raxmonova Iroda Samijonovna	
Umumiy o'rta ta'lim maktablari direktorlarining boshqaruv faoliyatida ijtimoiy muhitni rivojlantirishning amaldagi holati (menejerlik o'quv kurslari misolida)	530
Saidqulov Sodiqjon Botirovich	
Umumta'lim maktab o'quvchilarining ijtimoiy-siyosiy kompetensiyasini shakllantirish: nazariy yondashuv va ilmiy asoslar	533
Samatova Iroda Azamjon qizi	
Beyond Accountability: A Growth-Oriented Teacher Appraisal System for Professional Development.....	537
Sardorbek Rislikboyev	
Milliy qadriyatlar – millat ko'zgusi	542
Sulaymonova Tanzila Zoir qizi	
Tarbiya jarayoni mazmuni va mohiyati.....	545
Sultonov Ismoiljon Qodirjon o'g'li	
Nutqni rivojlantirishda interfaol pedagogik texnologiyalardan foydalanish zarurati va shart-sharoitlari.....	548
Tursunova Kamola Ulug'bek qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotining milliy imidjini rivojlantirish va boshqarish texnologiyalari	552
Valiyeva Hamida	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni maktab ta'limiga kompleks tayyorlash mazmuni.....	556
Xolboyeva Gulnora Ulashovna	
10-12 yoshli stol tennischilarni jismoniy tayyorgarligini yordamchi mashqlar majmuasini qo'llash orqali rivojlantirish.....	559
Yaqubova Zulayxo Alisherovna	
Gumanitar fanlarda milliy folklordan foydalanishning ahamiyati.....	564
Abduxakimova Maxfuza Abduraxmonova	
Классификация сказок и их характерные черты	568
Мусурманова Азиза Камиловна	

Необходимость развития коммуникативных компетенций у студентов медицинского ВУЗА.....	572
Шукурова Нодира Тиллаевна, Фуркатова Сабрина Фармоновна	
Oila va maktab hamkorligi asosida o'smir yoshidagi o'quvchilarning kommunikativ kompetentligini rivojlantirish masalalari	576
Eratov Saminjon Sobirovich	
Sport mashg'ulotlarida motivatsiyani shakllantirish: pedagogik strategiyalar va vositalar	579
Rajapov G'olibbek Oripovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirishda o'qitishning tashkiliy-pedagogik shartlari	583
Rahmonova Zulayho Abdumalikovna, Buzrukov T. O.	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda konsentratsiya qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik aspektlari.....	586
Israilova Xusnida Adilovna	
Raqamli texnologiyalar yordamida kitobxonlik madaniyatini takomillashtirishning nazariy asoslari.....	590
Burxanov Bahodir Baxtiyorxodjaevich	

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA KONSENTRATSIYA QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK ASPEKTLARI

Israilova Xusnida Adilovna

Qo'qon universiteti Andijon filiali pedagogika,
psixologiya va filologiya kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda konsentratsiya qobiliyatini rivojlantirishning dolzarbligi, konsentratsiyani rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar, shuningdek, bu borada tarbiyachi mahorati va bolaning o'rganish to'siqlari xususida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: konsentratsiya, diqqat, qobiliyat, xotira, M. Montessori pedagogikasi, harakatli o'yin, jismoniy faoliyat, metod, bolaning o'rganish to'siqlari.

Abstract: This article discusses the relevance of developing concentration skills in preschool children, the factors influencing concentration, as well as the role of the educator's professional skills and the child's learning obstacles.

Key words: concentration, attention, ability, memory, M. Montessori pedagogy, active games, physical activity, method, child's learning difficulties.

Аннотация: В данной статье рассматривается актуальность развития способности к концентрации у детей дошкольного возраста, факторы, влияющие на развитие концентрации, а также роль педагогического мастерства воспитателя и особенности учебных затруднений ребенка.

Ключевые слова: концентрация, внимание, способность, память, педагогика М. Монтессори, подвижные игры, физическая активность, метод, учебные затруднения ребенка.

KIRISH

Konsentratsiya shunday muhim psixik jarayonki, u insonning barcha faoliyatlarida ishtirok etadi. Eng soddada faoliyatda ham (masalan, poyafzal bog'ichini boylashdan tortib), eng murakkab faoliyatlarga (o'qish, yozish kabi) konsentratsiyasiz ishni bajarish mutlaqo mumkin emas. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ixtiyoriy diqqati ularning iroda kuchi yordamida yuzaga keladi va ko'p hollarda bolani toliqtiradi. Noixtiyoriy diqqat esa, aksincha, boladan ortiqcha kuch talab etmaydi, chunki bola band bo'layotgan faoliyat kattalarning majburiyati bilan emas, balki bolaning o'z tashabbusi asosida mustaqil amalga oshiriladi. Shu munosabat bilan maktabgacha yoshdagi bolalarning ixtiyoriy, noixtiyoriy va ikkilamchi noixtiyoriy diqqatining ijobiy va salbiy jihatlarini o'rganish pedagogik zarurat sifatida qaraladi. Maktabgacha ta'lim tashkilotida "tarbiyachi-tarbiyalanuvchi" munosabatlar tizimi doirasida, maktabgacha yoshdagi bolaning diqqati turlarini – ixtiyoriy, noixtiyoriy va ikkilamchi noixtiyoriy – tahlil qilish mezonlarini aniqlashtirish uchun ilmiy tadqiqotlar tahlili zarur bo'ldi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ixtiyoriy, noixtiyoriy va ikkilamchi noixtiyoriy konsentratsiya turlarining qiyosiy tahlili shuni ko'rsatdiki, bolalarda konsentratsiyaning barcha turlari o'ziga xos afzallik va kamchiliklarga ega.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Pedagogik nuqtayi nazardan konsentratsiyaning har bir turiga ma'lum bir o'qitish metodlari mos keladi. Har bir konsentratsiya turining asosiy afzalligi – tarbiyachi va bolaning subyekt-subyekt sifatida o'zaro munosabatga kirisha olishidadir, kamchiligi esa ularning subyekt-obyekt sifatida munosabatga kirishishidadir. Shu bilan birga, ta'kidlash joizki, konsentratsiyaning bu sifati maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim jarayoni uchun yaratilgan pedagogik shart-sharoitlar darajasiga bevosita bog'liqdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mashhur pedagog olim M. Montessori bolaning diqqat-e'tiborini jamlash uchun quyidagilarni ta'kidlab o'tadi: olada mashg'ulotga qiziqish uyg'otish; bola e'tiborini ma'lumotni qabul qilishga tayyorlash; bolaga erkinlik berish (o'quv jihozlarini tanlash erkinligi, mashg'ulot davomiyligi erkinligi).

M. Montessori bu shartlarni bolaning ichki ehtiyojlarini qondiradigan, uning faol ishtirokini bir mashg'ulot, o'yin, mashqda ta'minlashni, sabrini rivojlantiradigan qo'shimcha "rag'batlantiruvchi material" bilan to'ldirishni taklif etadi. U o'z ilmiy asarlarida bolaning diqqat-e'tiborini jamlashga to'sqinlik qiluvchi asosiy omillarni ham keltirib o'tadi. Bular quyidagilar: mashg'ulotlarning tez-tez almashinuvi, bola biror faoliyat bilan mashg'ul bo'lganida tez-tez tanaffus qilinishi. M. Montessori "mashg'ulotning bola xohishiga zid ravishda kutilmaganda tugatilishi uning konsentratsiyasining yo'qolishiga olib keladi. Buning natijasida bolada mashg'ulotga bo'lgan qiziqish so'nadi", degan xulosaga kelgan.

Maktabgacha ta'lim didaktikasi – maktabgacha yoshdagi bolalar ta'limi va o'qitish nazariyasi hisoblanib, uning maqsadini belgilaydi. U maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama rivojlantirish va ularni maktabdagi o'qishga tayyorlashni ta'minlovchi ta'limning mazmuni, metodlari va tashkiliy shakllarini ishlab chiqadi. Maktabgacha ta'lim didaktikasi bolalarda konsentratsiya qobiliyatini rivojlantiruvchi topshiriqlarni shakllantirishni ham maqsad qiladi.

L. S. Vygotskiy bolalar xotirasining yuqori shakllarini tizimli o'rgangan bo'lib, u "xotiraning yuqori shakllari shaxs kognitiv faoliyatining murakkab ko'rinishi sifatida namoyon bo'ladi va kelib chiqishi bo'yicha ijtimoiy shartidir", deb ta'kidlagan. Xotiraning fikrlash jarayonlari bilan bog'liq murakkab shakllari rus tadqiqotchisi P. I. Zinchenko tomonidan o'rganilgan. U noixtiyoriy eslab qolish va maqsadli, ixtiyoriy yodlab qolish jarayonlarini o'rgangan. P. I. Zinchenko murakkab ma'lumotlarni eslab qolishning asosiy usullarini ta'kidlab o'tgan va yodda saqlab qolishning belgilangan vazifaga bog'liqligini aniqlagan. Ma'lum davrgacha xotira psixologiyaning eng ko'p o'rganilgan sohasi deb qaralgan edi. Biroq, xotira bo'yicha so'nggi tadqiqotlar hozirgi kunda uni psixologiya fanining asosiy muammosiga aylantirdi. Xotira rivojlanishi muammosi hali to'liq o'rganilmagan bo'lib, ilmiy muammo sifatida maktabgacha yoshdagi bolalarda xotira rivojlanishi ham bundan mustasno emas.

Asrlar davomida xotira qonuniyatlari va mexanizmlari bo'yicha ko'plab nazariyalar (psixologik, kimyoviy, fiziologik va boshqalar) yaratildi. Bu nazariyalar psixologiya fanining o'ziga xos sohalarida paydo bo'lgan va muammolar mos uslubiy tamoyillar nuqtai nazaridan hal qilingan. Taniqli fan arboblarning yuqorida sanab o'tilgan asarlarida xotira psixologiya fanining eng ko'p o'rganilgan masalasi ekanligi ko'rsatildi. Hozirgi kunda dunyo miqyosida xotira jarayonlari, mexanizmlari va qonuniyatlarini o'rganishga juda ko'p yondashuvlar va nazariyalar mavjud bo'lib, ular turli darajalarda: fiziologik, psixologik, neyron va bioximik darajalarda o'rganilmoqda. Xotira bu murakkab jarayon bo'lib, u juda ko'plab mexanizmlar faoliyatini o'z ichiga oladi. Ma'lumki, maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishi uchun jismoniy tarbiya bilan shug'ullanish katta ahamiyatga ega. Jismoniy tarbiya mashg'ulotlari bolalar faoliyatini maqsadga yo'naltirishda, tizimlashtirishda, tashkillashtirishda muhim o'rin tutadi. Shuningdek, u bolalarda harakatlarni muvofiqlashtirish, chaqqonlik, egiluvchanlik, chidamlilik, kuch, tezlik kabi jismoniy xususiyatlarni, shuningdek iroda va tirishqoqlikni rivojlantirishga yordam beradi. Bolalarda diqqat-e'tiborning turli xususiyatlarini (davomiylik, barqarorlik, taqsimlash, diqqat-e'tiborni bir narsadan boshqasiga ko'chirish) rivojlantiradi. Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida bolalarning diqqat-e'tiborini rivojlantirishga qaratilgan mashqlarni shakllantirish pedagogik zarurat hisoblanadi.

L. M. Zaxarova va V. S. Zaxarovanning tadqiqotlariga ko'ra, bola kognitiv faoliyatining samaradorligi, ixtiyoriy harakatlarining rivojlanishi va umuman o'zini tutishi ko'p hollarda bola konsentratsiya qobiliyatini boshqarishi bilan belgilanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv rivojlanishiga jismoniy faoliyatning ta'sirini o'rganish natijalari shuni ko'rsatadiki, bolalarda konsentratsiya qobiliyatini rivojlantirishning eng samarali usullaridan biri bu jismoniy tarbiya amaliyotiga harakatli o'yinlarni joriy etishdir. Mualliflarning fikriga ko'ra, aynan harakatli o'yinlar bolalarning intellektual va kognitiv rivojlanish dinamikasini ta'minlaydi.

Harakatli o'yinlar maktabgacha yoshdagi bolalarda konsentratsiya qobiliyatini rivojlantiradi. Bu esa bola tomonidan harakatli o'yin qoidalariga amal qilish, harakatlarni ko'rsatmalarga muvofiq amalga oshirish, maqsadga erishishda qat'iyatni namoyon qilishi orqali yuzaga keladi. O. A. Grigoryevning fikricha, ma'lum turdagi mashg'ulotlar bolalarda konsentratsiya qobiliyatining muayyan xususiyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. To'pni ushlash va uloqtirish mashqlari obyektga ma'lum bir yo'nalish, traektoriya va uloqtirish tezligini belgilash zarurligini anglatadi. Bu turdagi mashg'ulotlar bolaning nafaqat jismoniy ko'nikma va qobiliyatlarini, balki diqqat-e'tiborini jamlashni ham rivojlantiradi.

O. N. Gumenyuk bolalarda psixofiziologik jarayonlarni rivojlantirishda yoga amaliyoti elementlaridan foydalanishni tavsiya etgan va bu bo'yicha ko'plab tajribalar o'tkazgan. Tajribalarda bolaning chuqur, shuningdek turli xil nafas olish mashqlarini bajarishi ularda diqqatni jamlash va boshqa yuqori aqliy funktsiyalarni rivojlantirishini ko'rsatgan. Muallif bolalarda konsentratsiya qobiliyatini samarali rivojlantirish metodikasi sifatida "Havo pufagi" nafas olish mashqi qo'llanilgan meditatsiya amaliyotini taqdim etadi. Bu mashq chuqur diafragmal nafasni to'g'ri olishga qaratilgan bo'lib, sekin va maksimal nafas olish (huddi katta sharni puflamoqchi bo'lgandek) hamda

burun orqali sekin nafas chiqarishdan iborat. Mashqni bajarishda bolaga har bir nafas chiqarishda tanasini hotirjam holatda tutishni eslatish lozim. Bunday mashqlar bolalarga o'z nafas olish jarayonini ongli ravishda kuzatish, tanani ixtiyoriy ravishda hotirjam qilish ko'nikmasini rivojlantirishga imkon beradi va o'z navbatida bolaning diqqatini jamlash, barqarorlikni va bir faoliyatdan boshqasiga ko'chira olish ko'nikmasini rivojlantiradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Maktabgacha yoshdagi bolalarda konsentratsiyani rivojlantirishga qaratilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, hozirgi vaqtda bolalar diqqat-e'tiborini rivojlantirish uchun jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida yoga amaliyotidan olingan turish (postural), nafas olish texnikalari va mashqlari kabi asosiy elementlarga asoslangan mashqlar keng joriy etilmoqda va ularning samaradorligi ta'minlanmoqda. Bolalarning yoga amaliyotidan olingan turli mashqlarni bajarishi nafaqat ularning diqqat-e'tiborining ixtiyoriyligini rivojlantirishga, balki diqqatning asosiy xususiyatlarini (barqarorlik, bir narsadan diqqatni boshqa narsaga ko'chira olish, davomiylik, taqsimot) ham takomillashtirishga xizmat qiladi.

Yosh va rivojlanish xususiyatlariga ko'ra, maktabgacha yoshdagi bolalar uzoq vaqt davomida bir harakatga yoki jismoniy mashqlarga ixtiyoriy ravishda konsentratsiya qilish faolligini ta'minlay olmaydilar. Shuning uchun tarbiyachilar mashg'ulotlarni tashkillashtirish va o'tkazishda bolalarning qiziqishlari, ehtiyojlarini hisobga olishlari, mashg'ulotlarni monotonlikdan xoli tarzda tashkil etishlari, ularning turli variantlaridan foydalanishlari, bolalarning hissiy-aqliy rivojlanishini hisobga olishlari lozim bo'ladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun mo'ljallangan sog'lomlashtirish gimnastika mashqlari va ochiq havoda tashkil etiladigan harakatli o'yinlar ham ularda konsentratsiya qobiliyatini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'yin faoliyati bolani harakatli mashqlarni bajarishga emotsional jihatdan jalb qilib, qiziqishni oshiradi, konsentratsiyani rivojlantiradi va diqqat-e'tiborning barqarorligini ta'minlaydi. Bu esa o'z navbatida bolalar kognitiv faoliyatining rivojlanish dinamikasini kuchaytiradi. Ochiq havoda o'ynash qoidalariga rioya qilish va maqsadga erishishda qat'iyatlilik bola shaxsining irodaviy sohasini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Biror faoliyatni o'rganishni to'g'ri tashkil etish maktabgacha ta'lim muassasalarida shakllanib, o'smirlik yoshida mustahkamlanadigan diqqatlilikka odatlanishga zamin hozirlaydi. O'smirda har xil narsalarni bilishga qiziqish, ko'p narsalarni mustaqil bajarishga nisbatan jo'shqin g'ayrat va istak uyg'onadi. Bu, bir tomondan, diqqatning to'planishi va barqarorligining oshishiga imkon beradi.

Tarbiyachining pedagogik mahorati va kuchli nazorati ta'lim oluvchilarning diqqatini to'g'ri tarbiyalashni ta'minlaydi. Mashg'ulotlarni ko'rgazmali va aniq materialga tayangan holda tashkil qilish orqali ta'lim oluvchilarning diqqatini jalb etish va uni tutib turishga harakat qilish zarur. Bunda ta'limning mazmundorligi va mantiqiyliigi hal qiluvchi rol o'ynaydi. Natijada, ta'lim oluvchilar murakkab materiallarni qunt bilan o'rganish qobiliyatiga ega bo'ladi. Konsentratsiya qobiliyati – bolalar tomonidan axborot va ma'lumotlarni qabul qilishda diqqatning muhim jihatlaridan biridir. A.A. Lyublinskayaning ta'kidlashicha, diqqat aqliy faoliyatning alohida shakli emas, balki u har qanday aqliy jarayonga kiradi va kattalar tomonidan to'g'ri tashkil etilgan bolalar faoliyatining turli shakllarida takomillashtiriladi.

Bolalar orasida qurishga, ashula aytishga, rasm chizishga, musiqaga havas juda erta uyg'onadi. Biroq bu holat hali bolalarning kelajakda qanday mutaxassis bo'lishini aniqlash huquqini bermaydi. Ammo tarbiyachilar va ota-onalar bolalarning qiziqishlariga diqqat bilan qarashlari zarur. Ular bolani diqqat bilan kuzatib, unda musiqa, rasm, qurish-yasash va boshqa yo'nalishlardagi iste'dodning ilk kurtaklarini ko'rishlari kerak. Boladagi qobiliyatlarining shakllanishi kattalarning mana shu kurtaklarni avaylab o'stirishlari va ularga to'g'ri rahbarlik qilishlariga bog'liq. Kundalik hayotda bolalar turli shovqin, signal hamda tovushlarga duch kelishadi. Bugungi axborotlashgan jamiyatda mediaiste'molning yuqoriligi, hattoki bolalar orasida ham kuzatilmoqda. Bu holat ularda axborotlarni qayta ishlash, emotsional bosimning ortishi va stress darajasining kuchayishiga olib kelmoqda. Natijada, bolalarda konsentratsiya qobiliyatining susayishi yuz beradi. Bu esa maktabgacha yoshdagi bolalarning maktabga tayyorgarlik jarayonining cho'zilishi va samarasiz bo'lishiga sabab bo'ladi. Uyda televizor va turli gadjetlardan ko'p foydalanadigan bolalarning maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi mashg'ulotlarda faol ishtirok eta olmasligi pedagogik kuzatishlar orqali isbotlangan.

Bolalarda turli sabablar ta'sirida o'rganishga to'sqinlik qiluvchi holatlar yuzaga keladi. Pedagogikada bu "o'rganish to'siqlari" (Learning blocks) deb yuritiladi va ularning sabablari quyidagi jadvalda keltirilgan:

1-jadval: Bolalarda o'rganish to'siqlari va uning sabablari tavsifi

O'rganish to'siqlari	Sabablari
Nutq rivojlanishidagi muammolar	Eshitish bilan bog'liq muammolar, yosh va rivojlanishiga mutanosib ravishda so'z boyligining shakllanmaganligi, nutq rivojlanishidagi kechikishlar
Diqqat bilan bog'liq muammolar	O'rganishga majburlash, bosim qilish, chalg'ish, qiziqishning mavjud emasligi
Ijtimoiy qo'rquv	Uyatchanlik, ishonchsizlik, yomon ijtimoiy tajribalar

Motorik faoliyat bilan bog'liq muammolar	Rivojlanishning kechikishi, mayda va yirik motorik ko'nikmalarning yetishmasligi
Emotsional holat	Oilaviy nizolar, ota-onalarning birga yashamasligi, yaqinlarini yo'qotish
O'rganish muhiti	Bolalarga mos kelmaydigan materiallar, tartibsiz hamda shovqinli o'rganish muhiti
Qiziqishning kamligi	Ma'lum bir mavzuga qiziqishning mavjud emasligi, muhimligini anglamaslik
Diqqatchilik	Oiladagi, atrof-muhitdagi diqqatchilik, o'rganishga majburlash orqali bosim
E'tiborning yetishmasligi	Diqqat yetishmasligi va giperaktivlik sindromi (inglizcha: attention deficit hyperactivity disorder (ADHD)) yoki shunga o'xshash kasalliklar
Sog'liq bilan bog'liq muammolar	Kasalliklar, uyquning yetishmasligi

XULOSA

O'rganish to'siqlari bolalar o'rganishining samarasiz va muvaffaqiyatsiz bo'lishiga olib keladi. Ular diqqatning faollik oralig'ini kamaytiradi. Buning natijasida bolada rad etish va qo'rquv holatlari ortib boradi. Bolalardagi konsentratsiya qobiliyatini rivojlantirishda o'rganish to'siqlarini maqsadli va muntazam bajariladigan konsentratsiya mashqlari yordamida oldini olish mumkin. Mashqlar bolalar uchun qiziqarli bo'lishi, shuningdek, ularning diqqatni jamlash qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi lozim.

M. Sodiqova tevarak-atrofdagi go'zallik har qanday bolani ruhan tetiklashtirishini ta'kidlab o'tadi. Sayr davomida tarbiyachi bolalarning diqqat-e'tiborini tabiatning xilma-xilligiga qaratadi, ularda unga nisbatan muhabbat va ehtiyotkorlikni shakllantiradi hamda tabiatni asrab-avaylashga o'rgatadi. Sayr bolalarning estetik tuyg'ularini rivojlantiradi, ularda diqqat va e'tiborlilikni tarbiyalaydi. Bolalar kattalarning mehnatini ko'rib, go'zallik inson mehnati evaziga vujudga kelishiga ishonch hosil qiladilar. Umuman olganda, konsentratsiya bola faoliyatining biror obyekt yoki hodisaga jalb qilinishi bo'lib, u ongli faoliyat samaradorligining zarur sharti hisoblanadi. Konsentratsiya ba'zan tashqi sabab ta'sirida, bola xohishidan qat'i nazar, hosil bo'ladi va bu iroda kuchini talab qilmaydi. Maktabgacha yoshdagi bolalar faoliyatining murakkablashib borishi hamda umumiy kognitiv rivojlanishining o'sishi hisobiga ularning konsentratsiyasi ko'proq jamlanadi va barqarorlikka ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Вахובהва Ф.Н., Расулева М.Ш. и др. Справочник руководителя дошкольного образовательного учреждения. – Т.: 2006. – С. 46–49.
2. Григорьев О.А., Карлова Н.А., Черных Ю.Г. Физическое воспитание в дошкольных учреждениях. – Воронеж: Изд-во ВГПУ, 2006. – 91 с.
3. Гуменюк О.Н. Использование элементов практик йоги в развитии психофизических процессов у детей с ОВЗ. – Ижевск, 2018.
4. Желнина С.Н. Использование элементов хатха-йоги в физкультурно-оздоровительной работе с детьми 5–7 лет // Scientific Cooperation Center "Interactive plus". – Кемерово, 2017.
5. Зинченко П.И. Проблема произвольного запоминания // Науч. зап. Харьк. гос. пед. ин-та ин. яз. – 1939. – Т. 1. – С. 145–187.
6. Захарова Л.М., Захарова В.С. Влияние физической активности на познавательное развитие детей старшего дошкольного возраста // Педагогико-психологические проблемы физической культуры. – 2017. – №12. – С. 136–143.
7. Ивко И.А., Чусовитина О.М., Швецова Е.И. Развитие физических качеств у детей 5–6 лет посредством комплекса упражнений с элементами хатха-йоги // Вестник Кемеровского гос. ун-та. – 2015. – №4. – С. 40–45.
8. Люблинская А.А. Детская психология: Учебное пособие. – М.: Просвещение, 1991. – 267 с.
9. Примерная основная образовательная программа дошкольного образования "Детский сад по системе Монтессори" / Под ред. Е.А. Хилтунен. – М.: Национальное образование, 2014. – 186 с.
10. Nizomova K. Olti yoshli bolalarni maktabga tayyorlash va maktabga moslashuvini o'rganish. Metodik qo'llanma. – T.: 2006. – B. 63–67.
11. Pardayeva M.B. Diqqat barqarorligi va diqqat buzilishlari hamda uning belgilari // Pedagogika va psixologiya zamonaviy dunyoda: nazariy va amaliy tadqiqotlar, 1(10), 2022. – B. 95–97.
12. <https://elib.buxdu.uz/index.php/pages/referatlar-mustaqil-ish-kurs-ishi/item/14554-diqqat-va-uning-xususiyatlari>

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.